

CHAMBRE DES REPRÉSENTANTS
DE BELGIQUE

16 december 2005

PROPOSITION DE LOI

**modifiant le Code civil en ce qui concerne
la responsabilité objective des parents
pour les dommages causés par leurs
enfants mineurs**

(déposée par M. Guido De Padt)

BELGISCHE KAMER VAN
VOLKSVERTEGENWOORDIGERS

16 december 2005

WETSVOORSTEL

**tot invoering in het Burgerlijk Wetboek van
een objectieve aansprakelijkheid van de
ouders voor de schade veroorzaakt door
hun minderjarige kinderen**

(ingediend door de heer Guido De Padt)

RÉSUMÉ

La règle en vigueur est que les parents sont responsables de leurs enfants mineurs. Il y a présomption de responsabilité. Cette présomption est toutefois réfragable. Les parents peuvent se soustraire à leur responsabilité s'ils prouvent que la faute commise par leur enfant n'est pas due à un manque de surveillance et qu'ils ont donné une bonne éducation à leur enfant.

Cette proposition de loi vise à supprimer le régime en vigueur et à rendre les parents responsables dans tous les cas hormis les cas de force majeure ou de faute dans le chef de la victime.

SAMENVATTING

De regel is dat ouders aansprakelijk zijn voor hun minderjarige kinderen. Er is een vermoeden van aansprakelijkheid. Het vermoeden is echter weerlegbaar. De ouders kunnen aan hun aansprakelijkheid ontkomen indien zij bewijzen dat de fout die hun kind heeft begaan niet te wijten is aan een gebrek aan toezicht én dat ze het kind een behoorlijke opvoeding hebben gegeven

Dit wetsvoorstel wil de huidige regeling afschaffen en de ouders steeds aansprakelijk stellen behalve in geval van overmacht of een fout van het slachtoffer.

<i>cdH</i>	: Centre démocrate Humaniste
<i>CD&V</i>	: Christen-Democratisch en Vlaams
<i>ECOLO</i>	: Ecologistes Confédérés pour l'organisation de luttes originales
<i>FN</i>	: Front National
<i>MR</i>	: Mouvement Réformateur
<i>N-VA</i>	: Nieuw - Vlaamse Alliantie
<i>PS</i>	: Parti socialiste
<i>sp.a - spirit</i>	: Socialistische Partij Anders - Sociaal progressief internationaal, regionalistisch integraal democratisch toekomstgericht.
<i>Vlaams Belang</i>	: Vlaams Belang
<i>VLD</i>	: Vlaamse Liberalen en Democraten

Abréviations dans la numérotation des publications :

<i>DOC 51 0000/000 :</i>	<i>Document parlementaire de la 51e législature, suivi du n° de base et du n° consécutif</i>
<i>QRVA :</i>	<i>Questions et Réponses écrites</i>
<i>CRIV :</i>	<i>Version Provisoire du Compte Rendu intégral (couverture verte)</i>
<i>CRABV :</i>	<i>Compte Rendu Analytique (couverture bleue)</i>
<i>CRIV :</i>	<i>Compte Rendu Intégral, avec, à gauche, le compte rendu intégral et, à droite, le compte rendu analytique traduit des interventions (avec les annexes) (PLEN: couverture blanche; COM: couverture saumon)</i>
<i>PLEN :</i>	<i>Séance plénière</i>
<i>COM :</i>	<i>Réunion de commission</i>
<i>MOT :</i>	<i>Motions déposées en conclusion d'interpellations (papier beige)</i>

Afkortingen bij de nummering van de publicaties :

<i>DOC 51 0000/000 :</i>	<i>Parlementair document van de 51e zittingsperiode + basisnummer en volgnummer</i>
<i>QRVA :</i>	<i>Schriftelijke Vragen en Antwoorden</i>
<i>CRIV :</i>	<i>Voorlopige versie van het Integraal Verslag (groene kaft)</i>
<i>CRABV :</i>	<i>Beknopt Verslag (blauwe kaft)</i>
<i>CRIV :</i>	<i>Integraal Verslag, met links het definitieve integraal verslag en rechts het vertaald beknopt verslag van de toespraken (met de bijlagen) (PLEN: witte kaft; COM: zalmkleurige kaft)</i>
<i>PLEN :</i>	<i>Plenum</i>
<i>COM :</i>	<i>Commissievergadering</i>
<i>MOT :</i>	<i>Moties tot besluit van interpellaties (beigekleurig papier)</i>

Publications officielles éditées par la Chambre des représentants

Commandes :
Place de la Nation 2
1008 Bruxelles
Tél. : 02/ 549 81 60
Fax : 02/549 82 74
www.laChambre.be

Officiële publicaties, uitgegeven door de Kamer van volksvertegenwoordigers

Bestellingen :
Natieplein 2
1008 Brussel
Tel. : 02/ 549 81 60
Fax : 02/549 82 74
www.deKamer.be
e-mail : publicaties@deKamer.be

DÉVELOPPEMENTS

MESDAMES, MESSIEURS,

En droit belge, on est responsable non seulement du dommage que l'on cause par son propre fait (art. 1383 du Code civil), mais encore de celui qui est causé par le fait des personnes dont on doit répondre.

La responsabilité des parents pour les actes illicites commis par leurs enfants mineurs est réglée par l'article 1384, alinéas 2 et 5, du Code civil. Depuis la loi du 6 juillet 1977¹, l'article 1384, alinéa 2, du Code civil dispose: «Le père et la mère sont responsables du dommage causé par leurs enfants mineurs.». L'article 1384, alinéa 5, du Code civil dispose: «La responsabilité ci-dessus a lieu, à moins que les père et mère, instituteurs et artisans, ne prouvent qu'ils n'ont pu empêcher le fait qui donne lieu à cette responsabilité.».

Pour que la responsabilité extra-contractuelle soit engagée, trois conditions fondamentales doivent être réunies: une faute doit avoir été commise, un dommage doit avoir été causé et il doit y avoir un lien causal entre l'une et l'autre. Souvent, la charge de la preuve relative à ces trois éléments est très lourde. Le législateur est par conséquent intervenu en faveur de la victime en introduisant le principe de la «responsabilité présumée» des parents du fait de leurs enfants mineurs. Pour évaluer si l'enfant a commis un fait dommageable, on cherche à établir comment un enfant normal, prudent et raisonnable se comporterait dans les mêmes circonstances.

La règle veut que les parents soient responsables de leurs enfants mineurs. S'il a été démontré que les conditions d'application de l'article 1384, alinéa 2, sont réunies, la victime peut invoquer une présomption de faute à charge du père et de la mère. La victime bénéficie ainsi d'une protection: une présomption de responsabilité a été créée dans le chef des parents.

La présomption de responsabilité est toutefois réfragable. Les parents peuvent se soustraire à leur responsabilité s'ils prouvent qu'ils n'ont pu empêcher le fait dommageable commis par leur enfant mineur (article 1384, alinéa 5, Code civil).

¹ Loi du 6 juillet 1977 modifiant l'article 1384, deuxième alinéa, du Code civil, relatif à la responsabilité des parents pour les dommages causés par leurs enfants mineurs, *M.B.* du 2 août 1977.

TOELICHTING

DAMES EN HEREN,

In het Belgische recht is men niet enkel aansprakelijk voor de schade die men veroorzaakt door eigen daad (art. 1383 B.W.), maar ook voor deze van personen voor wie men moet instaan.

De aansprakelijkheid van de ouders voor onrechtmatige daden van hun minderjarige kinderen wordt geregeld door artikel 1384, tweede en vijfde lid, van het Burgerlijk Wetboek. Sinds de wet van 6 juli 1977¹ bepaalt artikel 1384, tweede lid, van het B.W.: «De vader en de moeder zijn aansprakelijk voor de schade veroorzaakt door hun minderjarige kinderen.». Artikel 1384, vijfde lid, B.W. bepaalt: «De hierboven geregelde aansprakelijkheid houdt op indien de ouders bewijzen dat zij de daad welke tot die aansprakelijkheid aanleiding geeft, niet hebben kunnen beletten.».

Om buitencontractueel aansprakelijk te worden gesteld, zijn er drie basisvereisten: er dient een fout te zijn gemaakt, er moet schade zijn en tussen die twee is er een oorzakelijk verband. De bewijslast voor die drie elementen van aansprakelijkheid is vaak erg zwaar. Daarom kwam de wetgever het slachtoffer tegemoet door een «vermoede aansprakelijkheid» van de ouders voor hun minderjarige kinderen in te voeren. Om te beoordelen of de daad van het kind onrechtmatig is, wordt nagegaan hoe een normaal voorzichtig en redelijk kind in dezelfde omstandigheden zou handelen.

De regel is dat ouders aansprakelijk zijn voor hun minderjarige kinderen. Indien de toepassingsvoorwaarden van artikel 1384, tweede lid, bewezen zijn, kan het slachtoffer zich beroepen op een vermoeden van fout ten laste van de vader en moeder. Het slachtoffer geniet hierdoor een bescherming: er is een vermoeden van aansprakelijkheid in hoofde van de ouders gecreëerd.

Het vermoeden van aansprakelijkheid is echter weerlegbaar. De ouders kunnen aan hun aansprakelijkheid ontkomen als zij bewijzen dat zij de onrechtmatige daad van hun minderjarig kind niet hebben kunnen beletten (artikel 1384, vijfde lid, B.W.).

¹ Wet van 6 juli 1977 tot wijziging van artikel 1384, tweede lid, van het Burgerlijk Wetboek betreffende de aansprakelijkheid van de ouders voor de door hun minderjarige kinderen veroorzaakte schade, *B.S.* 2 augustus 1977.

La Cour de cassation a estimé, à plusieurs reprises, que cette présomption de responsabilité repose sur une faute dans la surveillance ou dans l'éducation du mineur². Un de ces manquements suffit pour engager la responsabilité des parents³. La coexistence des deux fautes n'est pas requise⁴. Si les parents peuvent apporter la preuve contraire démontrant que la faute commise par leur enfant ne peut être imputée à un manque de surveillance ou qu'ils ont éduqué correctement cet enfant, le juge peut décider de ne pas engager leur responsabilité. Les parents doivent toutefois toujours prouver que les deux conditions étaient réunies; une seule ne suffit donc pas.

Si les parents souhaitent se dégager de leur responsabilité, ils doivent en premier lieu apporter la preuve qu'ils ont bien éduqué leur enfant. La justice se fonde souvent sur une preuve contraire générale (l'enfant fréquente régulièrement l'école, il se développe normalement, il a de bons rapports avec les autres, il a un comportement équilibré,...) lorsque la faute elle-même n'indique pas d'éventuelles lacunes dans l'éducation⁵. La souplesse des juges s'explique par la difficulté d'apporter une preuve complète de bonne éducation. La jurisprudence n'est pas unanime sur la question de savoir si la nature et la gravité de la faute commise influent en principe sur l'appréciation de la preuve contraire. La conception classique est qu'il ne peut y avoir d'influence⁶, mais il ressort de jugements plus récents que les juges se montrent plus sévères, en décidant notamment que la faute en tant que telle est la preuve d'une mauvaise éducation⁷.

Het Hof van Cassatie heeft herhaaldelijk geoordeeld dat dit vermoeden van aansprakelijkheid berust op een fout in het toezicht op of in de opvoeding van de minderjarige². Het bestaan van één van die tekortkomingen is voldoende om de ouders aansprakelijk te verklaren³. De aanwezigheid van beide fouten is niet vereist⁴. Als de ouders het tegenbewijs kunnen leveren dat de fout die hun kind heeft begaan niet te wijten is aan een gebrek aan toezicht én dat ze het kind een behoorlijke opvoeding hebben gegeven, dan kan de rechter beslissen hen niet aansprakelijk te stellen. De ouders moeten dan wel steeds beide voorwaarden bewijzen, één ervan volstaat dus niet.

Als de ouders zich willen bevrijden van hun aansprakelijkheid, dan moeten zij in de eerste plaats het bewijs leveren dat zij hun kind behoorlijk hebben opgevoed. De rechtspraak gaat vaak uit van een algemeen tegenbewijs (het regelmatig schoollopen, de normale ontwikkeling, de goede omgang van het kind, een evenwichtig gedrag,...) wanneer de onrechtmatige daad zelf niet in de richting van een eventueel gebrek in de opvoeding wijst⁵. De soepele houding van de rechters wordt verklaard doordat het moeilijk is een volledig bewijs van goede opvoeding te geven. Over het feit of de aard en de ernst van de begane onrechtmatige daad in beginsel een invloed hebben op de beoordeling van het tegenbewijs, is de rechtspraak niet eensluidend. De klassieke opvatting is dat er geen invloed mag zijn⁶ maar uit meer recente uitspraken blijkt dat de rechters zich strenger opstellen, met name door te beslissen dat de onrechtmatige daad op zichzelf een bewijs is van een slechte opvoeding⁷.

² Cass., 8 février 1960, Arr. Cass. 1960, 516; Cass., 25 mai 1964, J.T. 1965, 20; Cass., 15 avril 1971, Arr. Cass. 1971, 758; Cass., 28 octobre 1971, Arr. Cass. 1971, 219; Cass., 23 novembre 1971, Arr. Cass. 1972, 305; Cass., 30 mai 1984, Arr. Cass. 1984, 1286; Cass., Arr. Cass. 1989-90, 130.

³ VANDENBERGHE, H., VAN QUICKENBORNE, M. et WYNANT, L., «Overzicht van rechtspraak: aansprakelijkheid uit onrechtmatige daad (1985-1993)», T.P.R. 1995, (1115), p.1384, n° 124; Cass. 23 juin 1988, Arr. Cass. 1987-88, 1400.

⁴ VANDENBERGHE, H., et al., o.c., T.P.R. 1995, (1115), p.1384, n°124; Civ. Bruxelles, 12 novembre 1986, T.B.B.R. 1987, 87; Civ. Brugge, 10 octobre 1988, R.W. 1990-91, 1340.

⁵ KRUIITHOF, R., «Aansprakelijkheid voor andermans daad: kritische bedenkingen bij enkele ontwikkelingen», in *Hulde aan Prof. dr. R. Kruithof. Naar een 'gouvernement des juges' in het Belgische verbintenissenrecht en andere opstellen*, Anvers, Maklu et Bruxelles, CED Samsom, 1992, p.96, n° 16.

⁶ Cass. 5 août 1952, Pas., 1952, I, 215.

⁷ Mons, 9 juin 1993, J.T., 1993, 688; Trib. Termonde, 24 novembre 1994, T.G.R., 1995, 173.

² Cass., 8 februari 1960, Arr. Cass. 1960, 516; Cass., 25 mei 1964, J.T. 1965, 20; Cass., 15 april 1971, Arr. Cass. 1971, 758; Cass., 28 oktober 1971, Arr. Cass. 1971, 219; Cass., 23 november 1971, Arr. Cass. 1972, 305; Cass., 30 mei 1984, Arr. Cass. 1984, 1286; Cass., Arr. Cass. 1989-90, 130.

³ VANDENBERGHE, H., VAN QUICKENBORNE, M. en WYNANT, L., «Overzicht van rechtspraak: aansprakelijkheid uit onrechtmatige daad (1985-1993)», T.P.R. 1995, (1115), p.1384, nr. 124; Cass. 23 juni 1988, Arr. Cass. 1987-88, 1400.

⁴ VANDENBERGHE, H., et al., o.c., T.P.R. 1995, (1115), p.1384, nr.124; Rb. Brussel, 12 november 1986, T.B.B.R. 1987, 87; Rb. Brugge, 10 oktober 1988, R.W. 1990-91, 1340.

⁵ KRUIITHOF, R., «Aansprakelijkheid voor andermans daad: kritische bedenkingen bij enkele ontwikkelingen», in *Hulde aan Prof. dr. R. Kruithof. Naar een 'gouvernement des juges' in het Belgische verbintenissenrecht en andere opstellen*, Antwerpen, Maklu en Brussel, CED Samsom, 1992, p.96, nr.16.

⁶ Cass. 5 augustus 1952, Pas., 1952, I, 215.

⁷ Bergen, 9 juni 1993, J.T., 1993, 688; Rb. Dendermonde, 24 november 1994, T.G.R., 1995, 173.

Pour prouver que les parents ont exercé une surveillance suffisante à l'égard de l'enfant, il faut démontrer que la surveillance normalement requise était présente, sans que l'enfant doive nécessairement être «surveillé» en permanence. À cet égard, le juge peut tenir compte de plusieurs critères: le milieu dans lequel l'enfant grandit, l'âge de l'enfant, les conceptions sociales en matière d'éducation, qui évoluent constamment, les circonstances concrètes de l'acte de l'enfant,...

Cela fait plusieurs années déjà que certains juristes critiquent le régime légal de la responsabilité des parents pour les actes de leurs enfants mineurs⁸. La polémique porte essentiellement sur la double présomption de faute dans l'éducation et la surveillance.

Dans la pratique, les juges disposent d'une trop grande latitude pour interpréter les notions de «bonne éducation» et de «surveillance suffisante» en fonction de leurs propres conceptions, ce qui débouche sur des jugements contradictoires, en fonction du juge qui les prononce, et a généré une casuistique confuse. Certains juristes y voient la conséquence logique du fait que les notions de «bonne éducation» et de «bonne surveillance» sont étrangères au droit⁹. Certains juges utilisent des critères vagues et théoriques pour constater une faute dans l'éducation, alors que d'autres exigent des preuves contraires complètes et précises de surveillance adéquate et d'éducation scrupuleuse¹⁰.

Il est certain que les juges doivent pouvoir tenir compte, dans une certaine mesure, des circonstances concrètes de l'affaire. Toutefois, l'indemnisation de la victime ne doit pas être le seul objectif. La présomption de faute est souvent une fiction juridique créée spontanément en vue de permettre l'indemnisation des victimes sans devoir renoncer au critère de la faute¹¹.

Om te bewijzen dat er voldoende toezicht door de ouders op het kind werd uitgeoefend, moet worden aangetoond dat het normaal vereiste toezicht er was, zonder de vereiste het kind daarom voortdurend 'te bewaken'. De rechter kan hierbij met verschillende criteria rekening houden: het milieu waarin het kind opgroeit, de leeftijd van het kind, de steeds veranderende maatschappelijke opvattingen over opvoeding, de concrete omstandigheden bij de daad van het kind, ...

Reeds jarenlang spuien verschillende juristen kritiek op de wettelijke regeling van de aansprakelijkheid van ouders voor hun minderjarige kinderen⁸. Vooral het dubbele vermoeden van fout in de opvoeding en het toezicht wordt vaak bekritiseerd.

Rechters krijgen in de praktijk te veel vrijheid om de begrippen «goede opvoeding» en «voldoende toezicht» in te vullen naar hun eigen opvattingen. Hierdoor komt men tot tegenstrijdige uitspraken, afhankelijk van de rechter die ze uitspreekt en is er een onoverzichtelijke casuïstiek ontstaan. Sommige rechtsgeleerden noemen dit een logisch gevolg van het feit dat de begrippen «goede opvoeding» en «goed toezicht» vreemd zijn aan het recht⁹. Bepaalde rechters hanteren vage en theoretische criteria om een fout in de opvoeding vast te stellen, terwijl andere volledige en precieze tegenbewijzen van aangepast toezicht en scrupuleuze opvoeding eisen¹⁰.

Enige vrijheid voor rechters om rekening te houden met concrete omstandigheden is ongetwijfeld een goede zaak maar het mag niet enkel de bedoeling zijn om het slachtoffer te vergoeden. Vaak is het vermoeden van fout een juridische fictie, spontaan in het leven geroepen om slachtoffers te kunnen vergoeden zonder de fout als grondslag prijs te geven¹¹.

⁸ Voir notamment FAGNART, J.-L., Examen 1968-1975, p.79; CORNELIS, L., *Beginselen van het Belgische buitencontractuele aansprakelijkheidsrecht*, Anvers, Maklu et Bruxelles, CED Samsom, 1989, p.312, n° 182; BOCKEN, H., «Aansprakelijkheid van de ouders voor de schade veroorzaakt door hun kinderen», *Intermediair*, 1980.

⁹ FAGNART, J.-L., Examen 1968-1975, p.79, n° 89.

¹⁰ DE TAVERNIER, P., «Naar een objectieve aansprakelijkheid van de ouders voor de onrechtmatige daden van hun minderjarige kinderen? Beschouwingen bij het arrest 'Bertrand' van het Franse Hof van Cassatie van 19 februari 1997», *R.W.* 1999-2000, 273-294.

¹¹ Dans le même sens: FAGNART, J.-L., Examen 1968-1975, p.80, n° 89; GLANSDORF, F. et LEGROS, P., note sous Civ. Bruxelles, 20 février 1970, *R.C.J.B.* 1974; VANDENBERGHE, H., e.a., o.c., *T.P.R.* 1980, (1115), 1301, n° 135.

⁸ Zie o.m. FAGNART, J.-L., *Examen 1968-1975*, p.79; CORNELIS, L., *Beginselen van het Belgische buitencontractuele aansprakelijkheidsrecht*, Antwerpen, Maklu en Brussel, CED Samsom, 1989, p.312, nr.182; BOCKEN, H., «Aansprakelijkheid van de ouders voor de schade veroorzaakt door hun kinderen», *Intermediair*, 1980.

⁹ FAGNART, J.-L., *Examen 1968-1975*, p.79, nr. 89.

¹⁰ DE TAVERNIER, P., «Naar een objectieve aansprakelijkheid van de ouders voor de onrechtmatige daden van hun minderjarige kinderen? Beschouwingen bij het arrest 'Bertrand' van het Franse Hof van Cassatie van 19 februari 1997", *R.W.* 1999-2000, 273-294.

¹¹ Zijn ook deze mening toegedaan: FAGNART, J.-L., Examen 1968-1975, p.80, nr.89; GLANSDORF, F. en LEGROS, P., noot onder Rb. Brussel, 20 februari 1970, *R.C.J.B.* 1974; VANDENBERGHE, H., e.a., o.c., *T.P.R.* 1980, (1115), 1301, nr.135.

Le problème essentiel se situe au niveau de la preuve de l'existence d'un lien clair et manifeste entre l'acte de l'enfant et la mauvaise éducation. Le lien causal entre la faute et le défaut de surveillance des mineurs est généralement aisé à démontrer. Par contre, il existe rarement un lien de causalité – tout au plus une corrélation – entre la mauvaise éducation et la faute¹².

Signalons enfin que les lacunes de l'instruction sont également invoquées à l'encontre du fondement actuel. Pour écarter ou admettre la responsabilité des parents, le juge du fond ne peut pas fonder sa motivation sur la seule nature des faits: il doit se rapporter aux éléments de fait du dossier. Les tribunaux sont souvent confrontés à de sérieuses lacunes en la matière.¹³

En France, le régime actuel de l'article 1384, alinéas 4 et 7, du *Code civil* fait, lui aussi, l'objet d'une controverse depuis un certain temps.¹⁴ C'est surtout le fondement de la responsabilité des père et mère – c'est-à-dire la double présomption de faute en matière d'éducation et de surveillance – qui est contesté.¹⁵ Tout comme en Belgique, plusieurs auteurs français soulignent le caractère particulièrement *casuistique* de la jurisprudence relative à la responsabilité des parents. Dans l'arrêt *Bertrand* du 19 février 1997¹⁶, la Cour de cassation a abandonné la double présomption de faute et jugé que l'arrêt attaqué «ayant exactement énoncé que seule la force majeure ou la faute de la victime pouvait exonérer la père de la responsabilité de plein droit encourue du fait des dommages causés par son fils mineur habitant avec lui, et n'ayant pas à rechercher l'existence d'un défaut de surveillance du père» était légalement justifié. Le fondement traditionnel (double présomption de faute) de la responsabilité des parents est donc remplacé par un fondement objectif. Tous s'accordent à considérer que la responsabilité objective des parents doit s'accompagner d'une assurance obligatoire.¹⁷

Het grootste probleem is om een klaar en duidelijk verband tussen de daad van het kind en de slechte opvoeding te leggen. In tegenstelling tot het causale verband tussen de onrechtmatige daad en het gebrekkige toezicht dat over de minderjarige wordt uitgeoefend dat meestal vlot kan worden aangetoond, is er tussen de slechte opvoeding en de onrechtmatige daad heel zelden een oorzakelijk verband, hoogstens een correlatie¹².

Ten slotte weze opgemerkt dat ook de leemten van het gerechtelijk onderzoek worden aangevoerd als argument tegen de huidige grondslag. Aangezien de feitenrechter die de aansprakelijkheid van de ouders wil weeren of aannemen, zijn motivering niet uitsluitend mag baseren op de aard van de feiten, moet hij zijn steun zoeken in de feitelijke gegevens van het dossier. Hier worden de rechtbanken vaak geconfronteerd met ernstige leemten.¹³

Ook in Frankrijk staat het vigerende stelsel van artikel 1384, vierde en zevende lid, *Code civil* al geruime tijd bloot aan kritiek.¹⁴ Vooral de grondslag van de ouderlijke aansprakelijkheid, namelijk het dubbele vermoeden van fout in de opvoeding en fout in het toezicht staat er ter discussie.¹⁵ Daarbij wijst een aantal auteurs, zoals in België, op het bijzonder *casuïstisch karakter* van de rechtspraak omtrent de ouderlijke aansprakelijkheid. In het arrest *Bertrand* van 19 februari 1997¹⁶ werd het dubbele foutvermoeden verlaten en werd gesteld dat het bestreden arrest «ayant exactement énoncé que seule la force majeure ou la faute de la victime pouvait exonérer la père de la responsabilité de plein droit encourue du fait des dommages causés par son fils mineur habitant avec lui, et n'ayant pas à rechercher l'existence d'un défaut de surveillance du père», naar recht was verantwoord. Daardoor wordt de traditionele grondslag (dubbel foutvermoeden) van de ouderlijke aansprakelijkheid, vervangen door een objectieve grondslag, waarbij ook unaniem wordt gepleit om de objectieve ouderlijke aansprakelijkheid te koppelen aan een verplichte verzekering.¹⁷

¹² DALCQ, R.O., *Traité*, I, p.534, n° 1636.

¹³ P. DE TAVERNIER, o.c., 286);

¹⁴ pour une critique approfondie de la réglementation française en matière de responsabilité, voir notamment OLLIER, *La responsabilité civile des père et mère. Etude critique de son régime légal* (art. 1384, al. 4 & 7 C. civ), Grenoble, Imprimerie Allier, 1960, 235 p.).

¹⁵ P. DE TAVERNIER, o.c., 287.

¹⁶ Cass. fr., 19 février 1997 («Bertrand»), J.C.P. 1997, II, n° 22848, p. 247-254.

¹⁷ P. DE TAVERNIER, o.c., 291.

¹² DALCQ, R.O., *Traité*, I, p.534, nr. 1636.

¹³ P. DE TAVERNIER, o.c., 286);

¹⁴ Voor een uitvoerige kritiek op de huidige aansprakelijkheidsregeling in Frankrijk, zie bv. OLLIER, *La responsabilité civile des père et mère. Etude critique de son régime légal* (art. 1384, al. 4 & 7 C. civ), Grenoble, Imprimerie Allier, 1960, 235 p.).

¹⁵ P. DE TAVERNIER, o.c., 287.

¹⁶ Cass. fr., 19 februari 1997 («Bertrand»), J.C.P. 1997, II, nr. 22848, p. 247-254.

¹⁷ P. DE TAVERNIER, o.c., 291.

La présente proposition de loi vise à supprimer la double présomption de faute et à introduire les notions de force majeure ou de faute de la victime en tant que causes d'exonération de la responsabilité. Les parents sont donc toujours réputés responsables, sauf en cas de force majeure ou de faute de la victime. Ils ne pourront plus se dégager de leur responsabilité en prouvant qu'ils ont exercé une surveillance suffisante et donné une éducation convenable à leur enfant mineur. Leur responsabilité sera uniquement écartée s'ils peuvent prouver la force majeure ou la faute propre de la victime. Nous estimons, à l'instar d'une partie de la doctrine¹⁸, que ce système est celui qui préserve le mieux les intérêts de la victime, de l'enfant mineur et de ses parents. L'instauration de ce régime de responsabilité objective permettra incontestablement de gagner du temps et de l'argent. Dès qu'il y aura une faute objective, les parents seront automatiquement et toujours responsables.

Huidig wetsvoorstel wil het dubbele foutvermoeden afschaffen en het begrip overmacht of de fout van het slachtoffer als vrijstelling introduceren. Daardoor worden ouders steeds aansprakelijk geacht behalve in geval van overmacht of een fout van het slachtoffer.. Bewijzen dat zij voldoende toezicht hebben uitgeoefend over het kind én het een behoorlijke opvoeding hebben gegeven, zullen daardoor niet meer volstaan om niet aansprakelijk te worden gesteld voor hun minderjarig kind. Enkel wanneer de ouders kunnen aantonen dat er overmacht in het spel is of dat het slachtoffer een eigen fout heeft begaan, zijn ze niet langer aansprakelijk. Hierdoor worden, volgens de indiener van dit wetsvoorstel en een deel van de doctrine¹⁸, de belangen van zowel slachtoffer, minderjarig kind en ouders het best gediend. Dit objectief aansprakelijkheidsstelsel invoeren kan ongetwijfeld geld, tijd en moeite besparen. Van zodra er sprake is van een objectief onrechtmatige daad zullen ouders automatisch en altijd aansprakelijk zijn.

Guido DE PADT (VLD)

¹ P. DE TAVERNIER, o.c., 287, n° 82; KRUIHOF, R., o.c., p.100, n° 18; VANDEURZEN, A., «De aansprakelijkheid van de ouders in deze tijd», R.W., 1972-73, (979), 989.

¹⁸ P. DE TAVERNIER, o.c., 287, nr. 82; KRUIHOF, R., o.c., p.100, nr.18; VANDEURZEN, A., «De aansprakelijkheid van de ouders in deze tijd», R.W., 1972-73, (979), 989.

PROPOSITION DE LOI**Article 1er**

La présente loi règle une matière visée à l'article 78 de la Constitution.

Art. 2

À l'article 1384 du Code civil, modifié par la loi du 6 juillet 1977, sont apportées les modifications suivantes:

a) l'alinéa 2 est complété comme suit:

«sauf en cas de force majeure ou de faute propre de la victime.»

b) à l'alinéa 5, les mots «père et mère,» sont supprimés.

17 novembre 2005

WETSVOORSTEL**Artikel 1**

Deze wet regelt een aangelegenheid als bedoeld in artikel 78 van de Grondwet.

Art. 2

In artikel 1384 van het Burgerlijk Wetboek, gewijzigd bij de wet van 6 juli 1977, worden de volgende wijzigingen aangebracht:

a) het tweede lid wordt aangevuld als volgt:

«tenzij er sprake is van overmacht of een eigen fout van het slachtoffer».

b) in het vijfde lid vervalt het woord «ouders».

17 november 2005

Guido DE PADT (VLD)

ANNEXE

BIJLAGE

TEXTE DE BASE

21 MARS 1804

CODE CIVIL

Art. 1384

On est responsable non seulement du dommage que l'on cause par son propre fait, mais encore de celui qui est causé par le fait des personnes dont on doit répondre, ou des choses que l'on a sous sa garde.

Le père et la mère sont responsables du dommage causé par leurs enfants mineurs.

Les maîtres et les commettants, du dommage causé par leurs domestiques et préposés dans les fonctions auxquelles ils les ont employés.

Les instituteurs et les artisans, du dommage causé par leurs élèves et apprentis pendant le temps qu'ils sont sous leur surveillance.

La responsabilité ci-dessus a lieu, à moins que les père et mère, instituteurs et artisans, ne prouvent qu'ils n'ont pu empêcher le fait qui donne lieu à cette responsabilité.

TEXTE DE BASE ADAPTÉ À LA PROPOSITION

21 MARS 1804

CODE CIVIL

Art. 1384

On est responsable non seulement du dommage que l'on cause par son propre fait, mais encore de celui qui est causé par le fait des personnes dont on doit répondre, ou des choses que l'on a sous sa garde.

Le père et la mère sont responsables du dommage causé par leurs enfants mineurs **sauf en cas de force majeure ou de faute propre de la victime¹**.

Les maîtres et les commettants, du dommage causé par leurs domestiques et préposés dans les fonctions auxquelles ils les ont employés.

Les instituteurs et les artisans, du dommage causé par leurs élèves et apprentis pendant le temps qu'ils sont sous leur surveillance.

La responsabilité ci-dessus a lieu, à moins que les² instituteurs et artisans, ne prouvent qu'ils n'ont pu empêcher le fait qui donne lieu à cette responsabilité.

¹ Art. 2, a): complément

² Art. 2, b): abrogation

BASISTEKST

21 MAART 1804

BURGERLIJK WETBOEK

Art. 1384

Men is aansprakelijk niet alleen voor de schade welke men veroorzaakt door zijn eigen daad maar ook voor die welke veroorzaakt wordt door de daad van personen voor wie men moet instaan, of van zaken die men onder zijn bewaring heeft.

De vader en de moeder zijn aansprakelijk voor de schade veroorzaakt door hun minderjarige kinderen.

De meesters en zij die anderen aanstellen, voor de schade door hun dienstboden en aangestelden veroorzaakt in de bediening waartoe zij hen gebezigd hebben.

De onderwijzers en de ambachtslieden, voor de schade door hun leerlingen en leerjongens veroorzaakt gedurende de tijd dat deze onder hun toezicht staan.

De hierboven geregelde aansprakelijkheid houdt op, indien de ouders, onderwijzers en ambachtslieden bewijzen dat zij de daad welke tot die aansprakelijkheid aanleiding geeft, niet hebben kunnen beletten.

BASISTEKST AANGEPAST AAN HET VOORSTEL

21 MAART 1804

BURGERLIJK WETBOEK

Art. 1384

Men is aansprakelijk niet alleen voor de schade welke men veroorzaakt door zijn eigen daad maar ook voor die welke veroorzaakt wordt door de daad van personen voor wie men moet instaan, of van zaken die men onder zijn bewaring heeft.

De vader en de moeder zijn aansprakelijk voor de schade veroorzaakt door hun minderjarige kinderen **tenzij er sprake is van overmacht of een eigen fout van het slachtoffer¹**.

De meesters en zij die anderen aanstellen, voor de schade door hun dienstboden en aangestelden veroorzaakt in de bediening waartoe zij hen gebezigd hebben.

De onderwijzers en de ambachtslieden, voor de schade door hun leerlingen en leerjongens veroorzaakt gedurende de tijd dat deze onder hun toezicht staan.

De hierboven geregelde aansprakelijkheid houdt op, indien de ²onderwijzers en ambachtslieden bewijzen dat zij de daad welke tot die aansprakelijkheid aanleiding geeft, niet hebben kunnen beletten.

¹ Art. 2, a): aanvulling

² Art. 2, b): opheffing